

УДК 371.134 : 811 (510)

О. П. Шацька,
аспірант

(Луганський національний університет імені Тараса Шевченка)

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ РІДНОЇ ТА ІНОЗЕМНОЇ МОВ У КИТАЇ

Стаття присвячена вивченню досвіду КНР щодо підготовки майбутніх учителів рідної та іноземної мов. Подано короткий огляд сучасної системи освіти в педагогічних навчальних закладах Китаю. Здійснено аналіз стану професійної підготовки учителів-філологів на сучасному етапі та окреслені перспективи розвитку. Наведено виписки з закону про права та обов'язки вчителів Китаю. Представлено систему стипендій та грантів.

Учитель завжди був і залишається ключовою постаттю в будь-якому суспільстві, тому проблема вдосконалення професійної підготовки вчителів є завжди актуальною. На сьогодні особливо гостро ця проблема постала перед багатьма країнами Азії. До цих країн належить і Китай, досвід якого активно вивчається відомими науковцями, освітянами-практиками й організаторами освіти, серед яких: Л. С. Калашнік (предмет дослідження – цінності та цілі освіти та виховання в Китаї у XX ст.); Кечжань Дін (філософія в школах Китаю: (виховання та освіта); Ліхон Хуан (елітизм та рівність в китайській вищій освіті); Лю Сяоянь (підготовка вчителів у Китаї); Б. Дж. Морісон (педагогіка в Китаї та роль педагогічної практики); К. Морман (американський погляд на реформу вищої освіти в китайських університетах); Ні Вей Юнь (соціальні наслідки реформування систем освіти КНР та України); Л. П. Сущенко (структура професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту в КНР); Уютена (актуальні проблеми реформування загальної середньої освіти в КНР); Ї. Чжан (вокально-педагогічна творчість, як передумова виконавської діяльності співака); Чен Щзешцінь (бібліотечно-інформаційні мережі Китаю: сучасний стан та перспективи розвитку).

Мета нашої статті – на основі аналізу документів, психолого-педагогічної літератури, програми підготовки вчителів рідної та іноземної мов Юнчинського університету (КНР), а також власного досвіду викладання в китайському ВНЗ, узагальнити затверджені в законах КНР права та обов'язки вчителів, розглянути китайські стипендії та гранти, проаналізувати стан та специфіку професійної підготовки майбутніх учителів-філологів у Китаї на сучасному етапі.

Як зазначає Лю Сяоянь, у країні бракує вчителів різних дисциплін, зокрема, англійської мови. Учителів китайської мови та літератури в Китаї достатньо. Усе це говорить про нерівномірний розподіл кадрів [1].

Китайське суспільство розуміє престижність учительської професії, але висувуються і певні вимоги до представників цієї професії. Про обов'язки та права педагогів говорить, наприклад, у законі "Про обов'язкову освіту КНР" у розділі 4 (пункти 28-33):

Кожен викладач повинен бути вірним своїй справі. У свою чергу, обов'язком усього суспільства є повага та шанування викладачів. Викладачі в процесі навчання повинні ставитися до студентів з усією справедливістю, приділяти увагу кожному, навчати згідно з їхніми індивідуальними особливостями, стимулювати розвиток студентів. Викладачі повинні поважати особистість студента, не дискримінувати студентів. Забороняється застосовувати фізичні покарання або інші дії, спрямовані на приниження людської гідності. Неможна посягати на законні права студентів. Викладачі повинні мати кваліфікацію, визначену державою. Держава встановила єдину систему службових обов'язків викладача. Службові обов'язки поділяються на первинні, середнього ступеня та вищого ступеня. Народний уряд гарантує викладачам високу заробітну плату та громадські страхові права, поліпшення умов життя та праці незалежно від рівня кваліфікації, а також бездоганний механізм здійснення виплат заробітної плати сільським учителям. Рівень середньої зарплати викладача не повинен бути менше рівня середньої зарплати місцевих державних службовців. Викладачам зі спеціальною освітою надають особливу матеріальну допомогу. Викладачам, які працюють у районах проживання національних меншин та у віддалених сільських районах, надається матеріальна допомога у зв'язку з важкими умовами праці. Влада, починаючи з повітового уряду, повинна сприяти розвитку викладацького ентузіазму щодо професійної діяльності, підвищенню кваліфікації педагогів. Органи повітової народної адміністрації з питань освіти повинні рівномірно розподіляти викладацькі кадри поміж містами адміністративних округів, забезпечувати пошук директорів навчальних закладів, здійснювати підготовку та залучення до роботи викладачів, зміцнювати кадрову структуру послаблених навчальних закладів. Державний уряд, а також усі народні органи управління стимулюють та підтримують міграцію викладачів та випускників вищих начальних закладів з міст у сільські та так звані "національні місцевості" для роботи у сфері освіти. Держава стимулює випускників вищих начальних закладів на добровільній основі приїздити на роботу до сільської та "національної місцевості", які потребують викладачів та вчителів. Час роботи викладача зараховується в робочий стаж [2; 3; 7].

Підготовка вчителів рідної та іноземної мов в КНР здійснюється в педагогічних коледжах, університетах та інститутах підвищення кваліфікації. У 90-ті рр. XX ст. в КНР розпочалася реалізація

принципу безперервної педагогічної освіти. У багатьох навчальних закладах від учителів вимагають подальшого продовження освіти.

У педагогічних коледжах навчаються 3-4 роки, у педагогічних університетах – 4 роки. В університетах протягом перших трьох років студенти вивчають загальноосвітні курси. На останньому курсі вивчають спеціалізовані предмети. До **загальноосвітніх курсів (на факультетах "Китайська мова та література", "Англійська мова")** належать такі предмети: ідеологічна та моральна освіта, основи права, принципи філософії марксизму, принципи політології марксизму, введення до вчення Мао Цзедун, введення до вчення Дена Сяопіна та "трьох представників", сучасна світова економіка та політика, політологія (курс лекцій), університетський курс англійської мови (на факультеті "Китайська мова та література"), основи інформатики, комп'ютерна програма Visual Foxpro, педагогіка, психологія, сучасна педагогічна майстерність, сучасна китайська мова, практична каліграфія китайських ієрогліфів, фізичне виховання, воєнна теорія, керівництво з працевлаштування. Наприклад, на факультеті "Китайська мова та література" предмет "Ідеологічна та моральна освіта" вивчається в першому семестрі на першому курсі (42 години, з них 32 лекції та 10 семінарів). Тип контролю – залік. Предмет "Основи права" вивчається у другому семестрі на першому курсі (36 годин лекцій), форма контролю – залік.

До профільних предметів належать:

на факультеті "Китайська мова та література": сучасна китайська мова, історія сучасної китайської літератури, основи літературної творчості, теорія літератури, твори сучасної китайської літератури за вибором, давня китайська мова, давня китайська література, логіка, зарубіжна література, основи мовознавства, літературна критика, естетика, кіно- та телесценаристика, методика викладання мови та літератури, історія китайської мови.

на факультеті "Англійська мова": практичний курс англійської мови, читання, аудіювання, усна мова, граматики, фонетика, теорія та практика перекладу, письмова англійська мова, теорія та практика дослідження, друга іноземна мова (російська, корейська, японська, французька), методика викладання англійської мови.

До курсів (предметів) за вибором належать:

на факультеті "Китайська мова та література": теорія давньої літератури, давня літературна теорія, теорія західної літератури, журналістика, принципи літературної творчості, дослідження творів Лу Сяня, антропологія культури, соціологія культури, дослідження філософських праць пізньої династії Чжоу, журналістське розслідування та дослідження, стилістика китайської мови, психологія літератури та мистецтва, сучасна західна філософія, ієрогліфіка, народна література, сучасні напрями в літературі, екзегетика (тлумачення давніх текстів), лексикологія сучасної китайської мови, вибрані питання сучасної західної лінгвістики, порівняльна література, історія китайського роману, історія китайського театру, сучасна західна література, вибрані питання східної літератури, фольклор, інтернет-журналістика, мистецтво реклами, основи діловодства, дослідження "Сну у червоному теремі", культурологічний аналіз "Мандрівка на Захід", культура району Хедун.

на факультеті "Англійська мова": країнознавство (Англія, Америка), основи англо-американської культури, англо-американська література, читання англо-американської літератури за вибором, міжкультурні комунікації, "Зір, слух, мова", сучасна китайська мова, історія та культура Китаю, введення до мовознавства, основи англійського мовознавства, імпровізовані екскурсії, етика туризму та міжнародних відносин, туристичні ресурси, ділова англійська мова, англійська стенографія, англійська мова в рекламі, англійська в міжнародній торгівлі, англійська в туризмі, англійська для секретарів, автоматизація діловодства, мережева англійська мова, англійська кінематографія та телебачення, англійськомовна преса (читання за вибором), слухання англійського радіо.

Активну педагогічну практику студенти обох напрямків проходять на 4 курсі у другому семестрі протягом 8 тижнів. Написання дипломної роботи здійснюється протягом 10 тижнів у другому семестрі 4 курсу на факультеті "Англійська мова" та протягом 8 тижнів – на факультеті "Китайська мова та література".

Протягом навчання в педагогічних університетах, починаючи з другого курсу, студенти складають кваліфікаційні тести на знання англійської мови CET (College English Test) для будь-якої спеціальності, а також TEM (Test English Major) – для майбутніх викладачів англійської мови [6].

До популярних іноземних мов, що вивчають учні в КНР, належить і російська мова. Майбутні викладачі іноземних мов намагаються пройти стажування у вищих навчальних закладах Росії та України, які здійснюють підготовку вчителів російської мови. Наприклад, у нашому Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка проходять стажування від 20 до 30 студентів китайських ВНЗ – майбутніх учителів іноземних мов. До нашого університету студенти приїждять, навчаючись на випускних курсах у своїх ВНЗ (3 або 4 курси). Після стажування китайці повертаються до своїх ВНЗ. Найбільш успішні китайські студенти продовжують навчатися в магістратурі нашого університету "Російської мови та літератури".

Китайська система стипендій та грантів

У липні 1986 року Держрада проголосила про нову стипендіальну та позикову систему студентам

університетів та коледжів. Нова система була проведена у вибраних закладах протягом 1986-1987 академічних роках, яка створена для допомоги студентам, які не можуть жити на власні кошти, але прекрасно вчать, слідуєть законам, не порушують дисципліну. Кандидатами такої фінансової підтримки могли бути найкращі студенти; студенти у сферах педагогіки, сільського господарства, спорту, підводної навігації, лісопромислу тощо; студенти, які хочуть працювати в бідних, віддалених районах в тяжких умовах (наприклад, інженерії та вугільній промисловості). Студенти державних ВНЗ мали право проживати в гуртожитках та мати безкоштовне медичинське обслуговування. Підручники та харчування були за власні кошти. Ті, хто спеціалізувався в області педагогіки, фізкультури, навігації, сільського та лісного господарства отримували стипендію (400 юанів щорічно). Цільові стипендії (400-500 юанів на рік) надавалися тим, хто по закінченні збирався працювати у віддалених кутках країни. Існували стипендії за старанне навчання.

Стипендії та безкоштовна освіта надавалася студентам педагогічних коледжів та випускникам, які йшли викладати в початкові та середні школи протягом п'яти років. Стипендії нараховувалися Китайським Промисловим та Комерційним банком. Після закінчення студентську позику в повному обсязі повинні віддати той заклад, куди йде працювати випускник або гроші повинні повернутися частинами протягом п'яти років [4; 8].

Щодо сучасної системи стипендій, то Китайський уряд встановив державну стипендію для китайських студентів та учнів, а також для зарубіжних студентів, які навчаються та ведуть дослідження в китайських університетах. Стипендії видаються в таких сферах, як освіта (педагогіка), наука, технологія, культура, економіка та торгівля.

Міністерство Освіти є відповідальним за видачу стипендій та доручає Китайській Раді Стипендій (Chinese Scholarships Council) вести справи з цих питань. Іноземні студенти можуть вибрати один з 94 ВНЗ для своїх досліджень.

Існують такі види стипендій:

- для студентів;
- для магістрів;
- для докторантів;
- для вивчаючих китайську мову;
- для запрошених студентів та запрошених дорослих студентів;
- стипендія "Великої Стіни";
- для найкращих студентів;
- для іноземних учителів-дослідників китайської мови та культури.

Стипендія для студентів призначається тим, хто навчається в китайському ВНЗ для отримання бакалавра (4 роки). Кандидат повинен бути відмінником вищої школи, скласти ЄДІ (Єдиний Державний Іспит), мати рекомендації і бути не старше 25 років.

Стипендія для магістрів – це для тих, хто навчається для отримання ступеня магістра, термін навчання 2-3 роки. Претенденти повинні мати ступінь бакалавра з відмінними балами. Іноземні студенти додають листи-рекомендації від двох професорів, повинні бути зарахованими до китайського ВНЗ і віком не більше 35 років.

Для докторантів – для тих, хто навчається в китайських ВНЗ для отримання ступеня доктора (навчання 3 роки). Кандидати повинні мати ступінь магістра з відмінними балами. Іноземні студенти повинні мати листи-рекомендації від двох професорів або доцентів, повинні навчатися в китайських ВНЗ та бути віком не більше 40 років.

Для тих, хто вивчає китайську мову – випускники зі спеціалізацією не китайської мови, без знання базового китайського, які хочуть вчити китайську в Китаї (навчання 1-2 роки). Претенденти не більше 35 років з освітою, яка дорівнюється китайській вищій школі.

Стипендія для запрошених студентів призначається тим, хто отримує освіту зі своєї спеціалізації в Китаї (1-2 роки). Кандидати повинні бути старших курсів або випускники коледжів, віком не більше 45 років.

Для запрошених дорослих студентів – ця стипендія призначена тим, хто зарахований для подальшої освіти в Китаї з окремих спеціальних предметів, хто має китайського наставника (навчання 1-2 роки), повинні бути аспірантами, рекомендованими двома професорами або доцентами, віком не більше 50 років.

Стипендія "Велика Стіна" відкрита ЮНЕСКО для запрошених студентів та дорослих студентів з такими ж вимогами, термінами та кваліфікаціями.

Для найкращих студентів – це тих, хто закінчив своє навчання в Китаї, пройшов вступний іспит до аспірантури; має добрий характер та академічні заслуги. Термін та вимоги такі, як для магістрів та докторантів.

Короткотермінові програми для іноземних учителів на кошти китайських організацій включають чотиритижневі викладання і двотижневі волонтерські викладання в країні. Кандидати повинні бути не старше 50 років та закінчити коледж. Вони повинні навчати протягом трьох років.

Китайська культурно-дослідницька програма фінансує іноземних стипендіатів для участі в короткотермінових візитах у Китаї, які мають китайського наставника. Термін складає п'ять місяців. Кандидати повинні мати ступінь доктора, займати посаду доцента, мати монографії та дисертації про китайську мову, культуру та історію, бути не старше 55 років [5].

За словами колишнього віце-прем'єра КНР Лі Ланціна (**Li Lanqing**) держава та університети надають змогу всім навчатися. Наприклад, по-перше, вони забезпечують особливими стипендіями студентів і з фінансовими труднощами. Щороку виділяється по 100 мільйонів юанів для допомоги бідним студентам. За статистикою, з 1994 по 2001 рр. було виділено 1,1 мільярди. З 2002 року вдвічі збільшилися витрати на підтримку студентів.

По-друге, університети пропонують студентам фінансову підтримку у вигляді роботи. Наприклад, бути помічником учителя, помічником дослідника, робочим в університеті тощо.

По-третє, зменшують платню за навчання для студентів з фізичними вадами, членів національної меншості, хворобливих студентів тощо.

По-четверте, надання позик. У кінці 2002 року кількість позик становила 4,5 мільярди юанів для 526000 студентів з бідних сімей. Ці позики надавалися чотирма банками: Промисловий та Комерційний банк Китаю, Сільськогосподарський банк Китаю, Банк Китаю, Китайський будівельний банк (the Industrial and Commercial Bank of China, the Agricultural Bank of China, the Bank of China, the China Construction Bank).

По-п'яте, стипендії та позики можуть надаватися як бізнесменами, так і місцевими органами, співвітчизниками з Гонконгу, Макао, Тайваню, китайськими емігрантами, іноземними громадянами тощо.

Міністерство освіти створило систему "зелений коридор", за якою студентам з бідних сімей надаються фінансові підтримки у вигляді грантів, стипендій, позик, зменшення платні за навчання [9].

Таким чином, система педагогічної освіти в Китаї модернізується, хоча є оригінальною. Швидкий розвиток різних інформаційних технологій змінив і систему підготовки вчителів. Завдяки комп'ютеризації освіти прискорився процес отримання знань. До складу навчальних програм увійшли різноманітні предмети, наприклад, комп'ютерна програма Visual Foxpro. Нові завдання вищої педагогічної освіти диверсифікують систему освіти, сприяють її розвитку. Вивчення закордонного досвіду розширює набір засобів підготовки фахівців. Система стипендій та грантів створює можливості міжнародного обміну досвідом. Глибоке вивчення іноземної мови сприяє вивченню і рідної. Як кажуть у народі, "Скільки мов ти знаєш, стільки раз ти і людина".

Перспективними напрямками подальших досліджень ми вважаємо продовження аналізу навчальних планів і програм підготовки вчителів інших педагогічних спеціальностей у ВНЗ Китаю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Лю Сяоянь. Подготовка учителей в Китае / Сяоянь Лю // Педагогика. – 1999. – № 3. – С. 117-120.
2. Закони Освіти у КНР Ел. ресурс. Режим доступу: // http://www.moe.edu.cn/english/laws_e.htm
3. Закон про обов'язкову освіту КНР. Народне видавництво провінції Цзілінь, грудень 2006 рік. – С. 7-8.
4. Разов С. С. Китайская Народная Республика: Справочник / С. С. Разов. – М., 1996. – С. 212-223.
5. Система стипендій // <http://www.china.org.cn/english/LivinginChina/184534.htm>
6. Юнчинський університет. Навчальний план. Збірник. Юнчинський університет, університетська адміністрація, 2004, вересень.
7. Chinese Education Ел. ресурс. Режим доступу: // <http://countrystudies.us/china/65.htm>
8. Education in China // <http://china.youth.cn/education/education/>
9. Li Lanqing. Education for 1,3 Billion [M]. Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press, Pearson Education, 2004

Матеріал надійшов до редакції 16.06. 2009 р.

Шацькая О. П. Особенности подготовки учителей родного и иностранного языков в Китае.

Статья посвящена изучению опыта КНР по подготовке будущих учителей родного и иностранного языков. Представлен краткий обзор современной системы образования в педагогических учреждениях Китая. Осуществлён анализ положения профессиональной подготовки учителей-филологов на современном этапе и обозначены перспективы развития. Приведены выписки из закона о правах и обязанностях учителей Китая. Показана система стипендий и грантов.

Shatskaya O. P. The Peculiarities of the Preparation of Chinese and Foreign Languages Teachers in China.

The article is dedicated to the study of Chinese experience in preparation of mother tongue and foreign languages teachers. A short overview is made on the system of education in teacher training colleges of China. There is an analysis of the condition of philology teachers' professional preparation at present and perspectives for the future development. There are extracts from the law about rights and responsibilities of teachers in China. The system of scholarship and grants was shown in the article.